

орієнтовані на потреби фіскальної служби. Вони мають створювати наукове підґрунтя для ефективного і оперативного впровадження реформ та всіх завдань, які стоять перед ДФС”.

До числа найвагоміших пріоритетів доцільно віднести наукове забезпечення боротьби з конвертаційними (конверсійними) центрами, під якими ми пропонуємо розуміти стійкі злочинні об’єднання, створені з метою заняття злочинною діяльністю під прикриттям і з використанням можливостей офіційно зареєстрованих суб’єктів господарювання для одержання, прямо або опосередковано, фінансової або іншої матеріальної вигоди. Такі об’єднання реалізують складні за своєю структурою та ознаками схеми злочинної діяльності, спрямовані передусім на: ухилення від сплати податків, зборів (обов’язкових платежів), незаконне переведення безготівкових грошових коштів у готівку, привласнення або заволодіння чужим майном, легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом тощо, і замасковані під дотримання вимог чинного законодавства. Тому ефективна боротьба з конвертаційними центрами потребує розроблення наукових криміналістичних рекомендацій щодо комплексного реформування не тільки кримінального чи податкового, але й цивільного, господарського, бюджетного, банківського, фінансового, інвестиційного та іншого законодавства, предметом якого є правові засади створення, діяльності (в т. ч. зовнішньоекономічної) і припинення суб’єктів господарювання, обігу грошей, цінних паперів, інших матеріальних та не матеріальних активів тощо.

БРАТИНОВ І. І.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри криміналістики

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ НАРКОЗАЛЕЖНИМИ ОСОБАМИ

Необхідною умовою успішного розслідування злочинів, вчинених наркозалежними особами, є врахування особливостей суб’єкта злочину, наявності у нього ознак певного виду наркоманії. Ці аспекти характеризують особу злочинця та його поведінку, мотивацію дій, вибір способу вчинення злочину, інші ознаки. Наприклад, дії наркомана під час і після скоєння злочину можуть відрізнятися нелогічністю, нічим не обумовленими змінами обстановки на місці події. Тому при дослідженні особливостей розслідування даної категорії злочинів доцільним

є виділення та обґрунтування системи злочинних діянь, які властиво робити вказаним суб'єктам.

Злочини, вчинені наркозалежними, в юридичній літературі класифікують за різними підставами: одні автори виділяють три групи таких злочинів, інші – п'ять, вісім. Так, наприклад, Алієв В. М. наполягає на тому, що наркоманія може породжувати злочинну поведінку [1, с. 46-53]:

- коли викрадаються наркотики для особистого споживання;
- коли викрадаються кошти для придбання наркотичних засобів;
- коли під впливом наркотиків приймається рішення вчинити злочин.

Панов С. Л. вважає, що дану категорію злочинів доцільно диференціювати на п'ять груп:

- злочини, пов'язані безпосередньо з наркотичними засобами (незаконні операції з наркотиками, розкрадання або вимагання наркотичних засобів, схиляння до вживання наркотиків);
- посягання, що здійснюються з метою отримання коштів на придбання наркотиків (крадіжка, грабіж, розбійний напад, вимагання);
- діяння, вчинені в стані наркотичного сп'яніння (умисне вбивство, заподіяння шкоди здоров'ю різної тяжкості, зґвалтування, хуліганство, вандалізм);
- правопорушення, вчинені в результаті конфліктів між учасниками наркобізнесу (замовне вбивство, заподіяння шкоди здоров'ю);
- злочини, що здійснюються стосовно осіб, які перебувають у стані наркотичного сп'яніння (заподіяння шкоди здоров'ю, грабіж, розбій, хуліганство).

Концепція державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії наголошує на тому, що щороку особами, які перебувають у стані наркотичного сп'яніння, скоюється від 10 до 14 тис. злочинів, найпоширенішими серед яких є вбивства, розбійні напади, грабежі та крадіжки [2]. Вивчення та аналіз матеріалів слідчої та судової практики у кримінальних провадженнях щодо злочинів наркозалежних дозволили виділити наступні групи названих злочинів (за способом скоєння та структурою кримінального закону).

До першої групи слід віднести злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків, тобто майже всі операції з наркотичними засобами, передбачені розділом XIII Кримінального кодексу (придбання, виготовлення, пересилання тощо). Наркотики в них є об'єктом або предметом. Особи, що мають пристрасть до вживання наркотиків, добувають їх насамперед для особистого вживання. Але рано чи пізно наркомані-споживачі змушені йти на контакт зі збувальниками, представниками угруповань, потрапляючи до них в матеріальну та психологічну залежність. Тим самим особи непомітно долають межу між кримінально некараним діянням (споживання) та злочином (розповсюдження).

До другої групи належать злочини, вчинені з метою видобутку наркотиків або коштів на їх придбання. В основному це злочини корисливо-

насильницької спрямованості. До них відносяться крадіжки, грабежі, розбої, вимагання. Спеціальним складом даного злочину є викрадення, привласнення або вимагання наркотиків (ст. 308, ст. 312 КК України). Вчинення корисливо-насильницьких злочинів обумовлено тим, що наркозалежному в силу звикання до наркотику потрібні на його придбання все більш значні грошові витрати.

Так як наркозалежні, як правило, не працюють, вони вдаються до протиправних діянь з метою видобутку коштів на придбання наркотичної речовини. Здійснюючи злочин, наркоман, в першу чергу, прагне задовольнити свою потребу в черговій дозі, що неможливо зробити законним шляхом.

У третю групу злочинів можна об'єднати всі агресивні злочини, які скоюють особи, перебуваючи в стані наркотичного сп'яніння (вбивства, заподіяння шкоди здоров'ю, згвалтування). У такому стані наркоман представляє загрозу заподіяння фізичної шкоди собі та оточуючим. Якщо наркомана, що знаходиться під впливом опію або морфіну в стані «ейфорії», вивести із заціпеніння, він приходить в стан агресії та може вчинити злочин. Реакцією організму на ЛСД є панічний стан, акти самогубств, вчинення насильницьких дій, порушення психіки.

Аналіз матеріалів слідчої та судової практики показав, що багато злочинів проти особистості, вчинені в стані наркотичного сп'яніння, відрізняються особливою жорстокістю, цинізмом, знущаннями над потерпілим.

Види злочинів, що вчиняються наркозалежними, не обмежуються зазначеними трьома групами. Тому доцільно також виділити наступні категорії кримінальних правопорушень, що поширені серед наркоманів.

У четверту групу пропонується виділити зараження наркозалежних інших осіб тяжкими хворобами, зокрема ВІЛ-інфекцією (ст. 130 КК України). Наркомани є центральною ланкою в поширенні ВІЛ-інфекції: загальні голки і шприци, сексуальні контакти з наркоманами, проституція.

У п'ятій групі можна розташувати злочини проти здоров'я підрос-таючого покоління, що пов'язані з втягуванням в це заняття все нових жертв: втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність (ст. 304 КК України), експлуатація дітей, використання малолітньої дитини для зайняття жебрацтвом (ст. 150, ст. 150-1 КК України), втягнення особи в заняття проституцією (ст. 303 КК України).

Не в силах впоратися з наркотичною залежністю, втративши роботу, а разом з нею й засоби до існування, наркозалежні змушені вирішувати питання про джерело отримання коштів. Найпростіший спосіб вирішення своєї проблеми — втягнути в заняття неповнолітніх та молодих людей. Завдання багато в чому полегшується тим, що, по-перше, підліткам притаманні цікавість та відсутність життєвого досвіду про

небезпеку наркоманії, та, по-друге, процес звикання організму до наркотику у них відбувається швидше, ніж у дорослих.

У вчиненні злочинів наркозалежними організація або утримання місць розпуси для споживання наркотичних засобів і психотропних речовин займає особливе місце. Саме в наркопритоні найчастіше відбувається схиляння до вживання наркотиків, у тому числі й неповнолітніх. Крім цього наркопритони нерідко є «осередком» загальнокримінальної злочинності, а також джерелом поширення небезпечних захворювань (СНІД, гепатит, туберкульоз) [5, с. 4].

Необхідно особливо відзначити, що наркоманам не властиво вчинення таких злочинів, як шахрайство, злочини у сфері економічної діяльності, тероризм, злочинів у сфері комп'ютерної інформації тощо. Як правило, ними не відбуваються злочинні посягання, пов'язані з тривалою реалізацією наміченого плану. Наявність наркоманії диктує негайний наступ злочинного результату.

Отже, аналіз наявних наукових досліджень та вивчення матеріалів практики показали, що існує певний зв'язок між наявністю у злочинця наркотичної залежності та видом вчиненого ним злочину. Наявність у злочинців наркотичної залежності, що визначає їх поведінку та вибір ними виду злочинів з метою спожити наркотик або знайти кошти для його придбання, є загальною для цих осіб відмінною ознакою. Це необхідно враховувати під час конструювання слідчих версій та планування розслідування злочинів. Тому побудова системи злочинних діянь, що вчиняються наркозалежними особами, в рамках дослідження криміналістичної класифікації даної категорії злочинів, є необхідною умовою для підвищення ефективності їх розслідування.

Список використаної літератури:

1. Алиев В.М. Личность преступника и наркомания. Учебное пособие / Алиев В.М. — М.: Изд-во НИИ МВД РФ, 1993. — 87 с.
2. Концепція реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011-2015 роки. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1808-2010-%D1%80>
3. Гайбарян О.М. Организационно-тактические особенности расследования преступлений, связанных с организацией и содержанием притонов для потребления наркотических средств или психотропных веществ. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Гайбарян О.М. — Ростов-на-Дону, 2009. — 27 с.